

Zápis z jednání Pracovní skupiny pro řešení situace německých (a dalších) hrobů v České republice ze dne 1. srpna 2022

Jednání se uskutečnilo dne 1. srpna 2022 (9:00 – 11:00 hod.) v zasedací místnosti Starý tiskový sál, v budově Úřadu vlády České republiky (adresa: Nábřeží Edvarda Beneše 4, Praha 1)

Přítomní členové:

Martin Herbert Dzingel (předseda, německá menšina), Alexej Kelin (ruská menšina), Lenka Kopřivová (chorvatská menšina), Olga Mandová (ukrajinská menšina), Michael Pelíšek (židovská komunita), Roman Bláha (badatel), Stanislav Děd (badatel), Ondřej Kolář (Slezské zemské muzeum), Milan Mičo (MMR);

Hosté:

Igor Zolotarev (ruská menšina), Petr Štěpánek (ČVUT);

Omluvení členové:

E. Číhalová (ruská menšina), Jan Břečka (Moravské zemské muzeum), Tomáš Kotrlý (MMR), Lukáš Opatrný (MZV ČR), Claudia Varhol (SMOČR);

Úřad vlády ČR:

Klára Šimáčková Laurenčíková, Vojtěch Tuzar, Tadeáš Mertlík, Jan Španiel.

Schválený program jednání:

- 1. Zahájení a přivítání členů a zmocněnkyně vlády pro lidská práva**
- 2. Nové poznatky o stavu pohřebišť v pohraničí (R. Bláha)**
- 3. Výstupy projektu „Problematika německých hrobů v ČR: návrh komplexního přístupu“ (TAČR Beta 2 pro MZV, TITBMZV037), (P. Štěpánek)**
- 4. Zpracování podrobné dokumentace hřbitovů v Chomutově, předání a projednání závěrů s vedením města (S. Děd)**
- 5. Aktuální situace na hřbitově v Lipové a výhled činnosti PS na druhou polovinu roku 2022 (diskuse nad možností výjezdního zasedání)**
- 6. Závěr**

Ad 1. Zahájení a přivítání členů a zmocněnkyně vlády pro lidská práva

Zmocněnkyně vlády pro lidská práva, K. Š. Laurenčíková přivítala přítomné členky, členy a hosty Pracovní skupiny pro řešení situace německých (a dalších) hrobů v České republice (dále jen „PS“) a zahájila jednání bodem „Nové poznatky o stavu pohřebišť v pohraničí“.

Ad 2. Nové poznatky o stavu pohřebišť v pohraničí (R. Bláha)

R. Bláha nejprve pomocí prezentace nastínil, které pohřebiště již byl schopen navštívit a které ne. Ukázal také příhraniční pohřebiště, která byla zcela nebo jen částečně opuštěná a další zcela bez péče. Uvedl, že doposud byl schopen zmapovat stav 5 925 pohřebišť v České republice, což je o 446 více, než co má Ministerstvo pro místní rozvoj v evidenci (dále jen „MMR“). Dodává, že tento rozdíl vznikl z důvodu chybného označení některých pohřebišť. R. Bláha se snaží o nápravu pomocí vyjednávání se starosty jednotlivých obcí a uvedl, že jednání jsou zatím víceméně úspěšná. Dle R. Bláhy je pro PS zajímavých zhruba 18 % pohřebišť v pohraničí, kde jsou pohřbeni Němci. Nelze však říci, že nějaká pohřebiště jsou čistě německá a jiná ne. Jsou zde často pohřbeni i etničtí Češi, či Němci s českými jmény, nebo naopak Češi s německými jmény. Přednesl také otázku financování udržování hřbitovů, která dle výpočtů vychází něco mezi 15 Kč a 30 Kč na m². Pro celou Českou republiku by údržba pohřebišť vycházela na zhruba 80 mld. Kč ročně, což je nereálné. R. Bláha dále ukázal konkrétní příklady hřbitovů a jejich zanedbání, popřípadě nevhodné opravy. M. H. Dzingel, předseda PS, otevřel rozpravu. K. Š. Laurenčíková poděkovala R. Bláhovi za jeho neutuchající zájem a vynaloženou práci v oblasti mapování pohřebišť. Alexej Kelin dodal, že je třeba se zabývat příčinami problémů, které pohřebiště sužují a ne až příznaky, protože to dlouhodobě situaci nezmění.

Ad 3. Výstupy projektu „Problematika německých hrobů v ČR: návrh komplexního přístupu“ (TAČR Beta 2 pro MZV, TITBMZV037), (P. Štěpánek)

Petr Štěpánek informuje o projektu „Problematika německých hrobů v ČR: návrh komplexního přístupu“. Projekt je financován Technologickou agenturou České republiky (dále jen „TAČR“) a měl by být řízen Ministerstvem zahraničních věcí (dále jen „MZV“). Výstupy projektu definitivně nevyřeší problémy německých hrobů v České republice, ale efektivně k řešení přispějí vytvořením databáze a podkladů pro případný dotační program na opravu. Technické provedení projektu zajišťuje firma Geotest. Cílem projektu jsou 3 výstupy. Prvním z nich je příprava dotačního titulu, který bude připraven tak, aby mohl zajišťovat prostředky pro revitalizaci německých hrobů. Měl by být nadefinován tak, aby byl komplementární k ostatním dotačním programům a navzájem se tedy s nimi nevyklučoval. Oprávněným žadatelem o dotaci budou pravděpodobně obce, ale i neziskové organizace. Druhým výstupem je výzkumná zpráva, která mimo jiné zohlední již probrané skutečnosti v tomto bodu jednání a dále se bude věnovat příčinám současného stavu německých hrobů. Třetím a nejzásadnějším výstupem je „mapa s odborným obsahem“. Jedná se o databázi a zároveň interaktivní mapu, kam se budou moci zaznamenat všechny německé hroby na území České republiky. Současně budou do databáze moci jednotlivé spolky, školy a další uskupení vkládat jednotlivá řešení pro konkrétní pohřebiště a přispět tak lokálně k řešení problému německých hrobů.

K. Š. Laurenčíková se zeptala, jak závazná je dohoda s MMR ohledně tohoto dotačního titulu a zdali jsou již zajištěny finanční prostředky. Druhá otázka směřovala na rozsah databáze a interaktivní mapy. P. Štěpánek odpověděl, že závazek od MMR neexistuje. Rozsah databáze bude nejdříve omezen na pár vybraných míst, ale postupně budou moci autorizovaní účastníci moci doplňovat další a další hroby z celé České republiky.

A. Kelin vyzval, aby podobný systém byl do budoucna zaveden i pro jiné národnostní menšiny než jen tu německou a i pro hřbitovy české. K. Š. Laurenčíková tuto myšlenku podpořila, když se vyjádřila, že potenciální dotační program by neměl rozlišovat mezi jednotlivými menšinami. I. Zolotarev dodal, že i přes nový systém bude největší část práce spočívat na samosprávách jednotlivých obcí a bylo by dobré, aby byl vydán manuál, který by samosprávám pomohl v udržování pohřebišť a vykazováním odvedené práce. R. Bláha poznamenal, že tento materiál už existuje¹, PS ho v minulosti sama zpracovala, R. Bláha ho vždy rozdává starostům, kteří si takovýto materiál pochvalují. O. Kolář poděkoval P. Štěpánkovi za odvedenou práci a dodal, že i přes vydání nového dotačního titulu bude třeba řešit otázku toho, jak motivovat obce, aby si podaly žádost a začali se o hroby starat. M. Mičo informoval, že dozor nad pohřebišti spadá pod krajské úřady, ty zároveň schvalují řád pohřebišť. Přístup jednotlivých krajských úřadů je různý a ne vždy je vyjednávání lehké. Dle M. Miča by bylo dobré více zapojit odpovědné pracovníky jednotlivých krajských úřadů do jednání s PS a zástupci vlády a k tomu propagovat již existující příručku, která obsahuje informace, jak se starat o pohřebišť. K. Š. Laurenčíková souhlasila a vyzvala k zorganizování metodického setkání, kde by se tyto body probraly.

O. Mandová uvedla, že již v minulosti se na PS řešila neuspokojivá situace ukrajinských hrobů na Olšanských hřbitovech. Došlo k určitým úspěchům v jednáních o nápravě, nicméně jednání stále pokračují a další setkání je naplánováno na půlku srpna. Dodala, že by byla ráda, kdyby na případné metodické setkání byli pozváni zástupci Magistrátu Hl. města Prahy a Martin Červený, ředitel Správy pražských hřbitovů. A. Kelin zdůraznil, že zmíněné hroby na Olšanských hřbitovech jsou poslední hmotnou památkou na Masarykovu ruskou pomocnou akci, což je o důvod navíc, aby tyto památky byly zachovány.

Ad 4. Zpracování podrobné dokumentace hřbitovů v Chomutově, předání a projednání závěrů s vedením města (S. Děd)

S. Děd informoval o postupu v dokumentování německých hrobů v Chomutově. V roce 2015 bylo nashromážděno dost podkladů k tomu, aby mohla být uspořádána mezinárodní konference, kde byl navrhnout právní nástroj, který by řešil situaci německých hrobů. S. Děd uvedl, že spolu s kolegy a M. H. Dzinglem zahájili aktivizaci německé menšiny. Díky čemuž vznikla pracovní skupina i příručka, která řeší klasifikaci hrobů, hřbitovů a postojů starostů. Probíhaly i snahy o aktivizaci krajské německé obce v Německu a i české veřejnosti formou petice a otevřeného dopisu, který vyzýval k zastavení odstraňování německých hrobů. S. Děd shrnul, že z celkového hlediska bylo dosaženo určitých výsledků a projekt se ubírá správným směrem. V roce 2017 byl zhotoven první koncept dokumentace německých hrobů v historických odděleních městského hřbitova v Chomutově. V roce 2018 byla dokumentace nabídnuta primátorovi a proběhla jednání o konkrétních opatřeních. Bohužel pandemie COVID-19 znemožnila postup městské pracovní skupiny na další 2 roky. Tato 2 roky dlouhá přestávka v projektu byla využita na přepracování původní dokumentace do webové aplikace, ve které lze třídit hroby dle různých kritérií. V dalších jednáních přislíbil primátor Chomutova prošetření ve věci německých hrobů a další spolupráci.

Ad 5. Aktuální situace na hřbitově v Lipové a výhled činnosti PS na druhou polovinu roku 2022 (diskuse nad možností výjezdního zasedání)

M. H. Dzingel informoval, že Lipovou spolu se S. Dědem a tajemníkem PS T. Mertlíkem navštívili a probíhá zde rekonstrukce hřbitova, ale dochází k nešetrné likvidaci některých hrobů. Situaci bude nadále monitorovat a řešit. R. Bláha poukázal, že by bylo vhodné opět obnovit tradici výjezdních zasedání s návštěvou hřbitovů, jako vhodný region se nabízí

¹ Viz <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/aktuality/prirucka-pro-obce-k-peci-o-opustene-nemecke-a-dalsi-hroby-na-hrbtovech-v-ceske-republice-157268/>

Šumava a Český les, kde je hodně německých hřbitovů. K. Š. Laurenčíková projevila zájem se zúčastnit výjezdu.

Ad 6. Závěr

Předseda PS M. H. Dzingel uzavřel jednání a poděkoval přítomným za jejich aktivní účast na jednání PS.

V Praze dne 19. srpna 2022